

KROONIKA

AKADEEMILISE PÕLLUMAJANDUSE SELTSI TEGEVUSEST

17. juulil 1996 peeti Viljandimaal Eesti Põllumajandusülikooli Polli Aianduse Instituudis APSi ettekandekoosolek.

Päevakord:

1. Puuviljanduse olukord ja perspektiivid Eestis
2. Polli Aianduse Instituudi teadustöö röömud ja mured
3. Tutvumine aedadega

Koosolekut avades tutvustas APSi president O. Saveli Eesti Vabariigi peaministri Tiit Vähi ja presidendi Lennart Meri vastuseid APSi aastakonverentsist osavõtjate pöördumisele. Peaministri vastus on avaldatud *Agraarteaduses* 1996, nr. 2, presidendi vastus avaldatakse käesolevas numbris (vt. lk. 408).

Puuviljanduse olukorrast ja perspektiividest Eestis rääkis Polli Aianduse Instituudi peateadur, põllumajandusteaduse doktor Kalju Kask. Ettekande sisu on kokkuvõtlikult esitatud käesoleva informatsiooni lõpus.

Seejärel andis põllumajandusteaduse kandidaat Edgar Haak ülevaate Polli uurimisasutuse kujunemisest, seal töötanud teadlastest, uurimisuundadest ja -tulemustest, koondades põhitähelepanu agrotehnikaalastele katsetele. E. Haagile esitatud küsimustes tunti suurt huvi viljapuude väetamise vastu ning taheti teada Polli aedade saagikust võrreldes näiteks aktsiaseltsi *Rõngu Aed* õunasaakidega. Vastustest selgus, et viimasel ajal on Pollis olnud kehvad õunasaagid, mille põhjuseks on ka vaesusest tingitud aedade pritsimata jätmine. Praegu juhtivteadurina töötav E. Haak juhtis Polli teadusliku uurimise asutust ja oli ühtlasi majandidirektor ligi veerand sajandi jooksul.

Polli Aianduse Instituudi teadusdirektor põllumajandusteaduse kandidaat Toivo Univer tegi ettekande õunapuu sordiuurimise tulemustest.

Bioloogiakandidaat Koidu Kelt on Pollis puuvilju ja marju uurinud keemilise koostise selgitamiseks ligi nelikümmend aastat. Tema ettekande käsitleski sortide väärtuse erinevust selle järgi, millise koostisega puuvili või mari on. Saadakse ka teada, et sügavkülmutamiseks parimad maasikasordid on 'Senga Sengana' ja 'Jonsok', vaarikatest 'Tomo' (aretatud Pollis), 'Norna' ja 'Progress', hapukirssidest 'Hinden-

burg' ja 'Säilisveiksel', ploomidest 'Wilhelmine Späth' ja 'Julius' (aretatud Pollis). Heledad viljad kaotavad ülessulamisel oma ilusa välimuse ja muutuvad pruuniks, seega ei sobi külmutamiseks.

Vanemteadur bioloogiakandidaat Asta Libeki ettekande käsitles kasvatamiseks sobivamaid maasikasorte. Tutvumiseks ja maitsmiseks oli neid rohkesti välja pandud. Kõige maitsvamaks kiideti 'Bountyt'.

Aasta algul filosoofiadoktori dissertatsiooni kaitsnud vanemteadur Heljo Jänes palus koosolekust osavõtjaid instituudihoone fuajeesse, kus esines maguskirssidega kaetud laua ääres. Peamiselt Pollis aretatud maguskirsse oli seal paarkümmend sorti ja sordikandidaati. Aretustöö uhkus on 'Kristiina'. Talvekindlusest parimana mainis H. Jänes Eksperimentaalbioloogia Instituudis aretatud 'Meelikat', mis mitme koduaia kogemuste järgi kannab hästi vilja ka ilma tolmuandjat sorti läheduses vajamata. Väga maitsva vilja ja madalakasvulise puu poolest paistab silma 'Piret'.

Nii kirsse kui maasikaid oli söömiseks rohkesti lauale kantud (maiustamine algas juba enne koosolekut kohvilauas). Pärast ürituse lõppu jäi laudadele osa vilju koguni järele. Kes soovisid kirsse või maasikaid koju kaasa, nende jaoks oli õunahoidlas korraldatud müük. Lõunaks oli valmistatud maitsev supp.

Kahjuks tegi vihm aiad märjaks ja poriseks, kummisaapaid oli vähestel kaasas. Seetõttu loobusid koosolekust osavõtjad aedadesse minemast.

K. Kask

PUUVILJANDUSE OLUKORD JA PERSPEKTIIVID EESTIS

(K. KASE ETTEKANDE KOKKUVÕTE)

Eesti taasiseseisvumisega toimusid ärilises puuviljanduses samasugused protsessid kui põllumajanduses üldiselt. Kus tekkisid elujõulised aktsiaseltsid (*Rõngu Aed, Vasula*), seal hooldatakse aedu ja saadakse tulu, kehvemates oludes (end. Tõrva, Õisu ja Lahmuse sovhoos) on suured aiaosad hooldamata ja hävinud. Rajatud on taluaedu.

Praegune äriline puuviljakasvatuse eelistanud marjade tootmist. Marjade järele on nõudlus olemas ja see võib kesta kaua. Teiseks hakkavad marjakultuurid tulu andma küllalt kiiresti, esikohal on siin maasikas. Kolmandaks on kapitaal-mahutused väiksemad kui puuviljaaedade puhul. Tõsi, marjakultuuride istikute hinnad on mitme-

kordistunud. Ka maasikale niisutuse rajamine on kapitalimahukas.

Looduslike tingimuste poolest kõige soodsam puuviljakasvatuseks on Lõuna-Eesti lainjas maastik Viljandimaal ja Lõuna-Tartumaal, kus on nõrgalt või keskmiselt leetunud kamarleettullad, mis on parasniisked ja soojad. Halva poole pealt tuleb märkida lühikesevõitu (130...140 päeva) öökülmadeta perioodi ja küllaltki karme talvi.

Kõige ebasoodsam on Kirde-Eesti, kus talvised külmad on eriti tugevad. Samasuguseid külmi võib esineda ka Jõgeva-Mustvee ümbruses, Kuusiku-Türi piirkonnas ning Kagu-Eestis Põlva-, Võru- ja Valgamaal. Kuid Võru- ja Põlvamaal on aastane aktiivsete õhutemperatuuride (s.o. üle 10 °C ulatuvate ööpäeva keskmiste temperatuuride) summa suurim: Palumaal näiteks 1950 °C. Sama soe on veel ainult Pärnu lahe rannikuala. Põhja-Eesti agrokliimaraajoonis on aktiivseid õhutemperatuure aastas ainult 1650...1750 °C ja Lõuna- ning Lääne-Eesti agrokliimaraajoonis 1750...1900 °C.

Kagu-Eesti on soodne varajase maasika kasvatamiseks. See küpseb seal palju varem kui Põhja-Eestis.

Saartel, täpsemini nende rannikualal, on kõige pikem öökülmadeta periood, mis kestab kuni 180 päeva. Kuid seal on sagedased kestvad põuad taimekasvu esimesel poolel ja napid kastmisvee varud. Kuna ka värske puuvilja suuremad turud on kaugel, siis ei saa saari pidada eriti perspektiivseks puuvilja- ja marjakasvatuspriirkonnaks.

Keskendades tähelepanu ärilisele puuviljandusele, mille eesmärgiks on teenida raha, tuleb arvestada looduslike tegurite kõrval eriti tähtsana majanduslikke tingimusi: turu (suurlinnad, tööstus) lähedus, nõudlus, õppimisvõimelise tööjõu olemasolu, paindlike ümberkorralduste võimalus.

Äriline marjakasvatus on orienteeritud suuresti välisurule. Väliskapitali osalusega ning ka Eesti oma kokkuostu ja esmase töötlemise firmad kasutavad asjaolu, et töötasu on Eestis vähemalt kümme korda väiksem kui Euroopa Liidus ja ei ole lootust, et seda erinevust oleks võimalik kiiresti vähendada (vt. *Agraarteadus*, 1996, nr. 2, lk. 132). Soomega võrreldes valmib meil maasikas tunduvalt varem. Ka see, et Eestis kasutatakse taimekaitsemürke seni palju vähem kui mujal Euroopas, loob teatud (vähemasti propagandistlikke) eeliseid.

Nõudlus marjade järele on suurem kui pakkumine. Seetõttu on välja kujunenud süsteem, kus kokkuostjad sõidavad taludesse kohale ja tootjal on turustamismured praegu suhteliselt väikesed.

Tulevikus on karta Poola maasika ja sõstra sisseveost tulenevat konkurentsi. Juba praegu on kuulda, et Poola (kus töötasu on samuti väike) pakub Eesti tööstusele toorainet madalama hinnaga kui meie omamaa kasvatajale on seni makstud. Karta tuleb ka Leedut ja Lätit.

Saksamaa ja Poola on maailma suurimad sõstrakasvatajad. Kuid suured sõstratootjad on ka Tšehhi, Austria, Prantsusmaa, Ungari, Inglismaa ja Norra. Mahla ja teiste toodetega välisurule pääs ei ole kuigi kerge, sest meie tööstus vajab kapitalimahutusi tootmise kaasajastamiseks. Meie tootjahind ei ole seega eriti madal.

Edenemas on metsamarjade (jõhvikas, pohl, mustikas) kultiveerimine. Vähemasti on mitmel talul esialgsed kogemused olemas ja laialdane huvi tekkinud. Kõigi ennustuste järgi on välisurul kindel, püsiv ja soodne nõudlus olemas. Peale eelnimetatute on Eestis alustatud katseid ka mesimurakaga, mis meil esineb looduslikuna ainult paaris paigas oma levila lõunapiiril. Loodetakse, et Soomes makstakse mesimuraka eest väga head hinda.

Ka mõned uued kultuurid võivad muutuda tulusaks. Eeskätt käib see astelpaju kohta, millel on väike marjataoline luuvili. Astelpajust valmistatud tooted on väga maitavad, ilusa oranži värvusega ja tervislikud (sisaldavad rohkesti A-eelvitamiini, C-, E- jt. vitamiine). Astelpajuõli on otsitud ravim. On teada ettevõtmine, kus kasvatamine jagatakse paljude väikeste tootjate vahel, kes kasvatavad astelpaju väikesel, umbes poole hektari suurusel pinnal, korjates saagi oma perega või tuttavate abiga. Ettevõtja kindlustab kokkuostu ja töötlemise. Astelpajukasvatus on suhteliselt heade eeldustega, kuna küllaltki pika aja jooksul on tehtud läbi kaks sordivõrdluskatset, kust sai selgeks, et Eesti oludesse ei sobi Siberi päritoluga sordid, kuid hästi edenevad balti rassil põhinevad aretised Moskva Riikliku Ülikooli Botaanikaaiast. Need on hea saagivõimega ja meil vastupidavad. Koristamisraskustest loodetakse üle saada tootmise jaotamisega paljudele peredele, kellele see võiks olla lississetuleku allikaks.

Uute kultuuride hulgas on teisigi, mille perspektiivid pole aga selged. Näiteks kuslapuu või jaapani ebaküdoonia. Viimane saavutas Lätis suhteliselt kiiresti laialdase leviku, kuid tema turg langes järsult riigi taasiseseisvumisega. Eestis ei tasu ebaküdooniat laiemalt kasvatada enne, kui turu-uuringud osutuvad soodsaks.

Äriline õunakasvatus peab orienteeruma siseturule, sest meie õunad ei suuda välise ilu ja suuruse poolest võistelda lõuna poolt toodud viljadega. Arvatavasti õnnestub väiksemaid koguseid müüa aeg-ajalt ka Soome. Vene turu

prognoosimine on aga üsna võimatu, kuigi just seal võiks olla kohta Eesti õuntele.

Nii õunte kui ka muude puuviljade ja marjade järjekindel vedu kaugetele turgudele (üle 100 või 150 km) on kulukas. Eriti sel juhul, kui poed võtavad kaupa väikestes kogustes ja sageli. Suurtest linnadest kaugel asuvad õunakasvatustalud võiksid koostöös hoidlafirmadega tuua sügisel esialgselt läbi sorteeritud õunad linnalähedasse hoidlasse (või ehitada mitme koopeerunud talu peale hoidla) ning sealt talve läbi viia poodidesse.

Praegu on Eesti puuvilja ja marjade sisetarbimine väike. Kui aastail 1970...1989 tarbiti ühe elaniku kohta 35...48 kg aastas, siis 1990. aastate algul langes see 22...27 (1993 – 35) kg ning oli 1994. aastal 30 kg, mis on 3...4 korda väiksem kui rikkamates riikides. EMORi uurimuste järgi osteti 1996. a. jaanuaris ja veebruaris 0,46...0,52 kg õunu kuus ühe leibkonnaliikme kohta.

Väga paljud pered kasvatavad marju ja puuvilju oma kodu- ja suvilaaedades. Ka kõige rikkamad pered kulutavad puuvilja ja marjade ostuks ainult kuni 8,1 % kogu toiduainetele kulunud rahast (1994. a. EMORi andmed).

Loodetavasti tarbitakse Eestis tulevikus 80 (võib-olla 90...100) kg puuvilju ja marju elaniku kohta aastas. Eesti Aiandusliit julges 2000. aasta perspektiiviks märkida Eesti aianduse arengukavas küll ainult 62 kg.

Eesti senise suundumuse ja teiste riikide kogemuste alusel võib arvata, et lõunamaa puuvili, eriti banaan, viinamari ja tsitrused, moodustavad siis tarbimises üle poole. Õunte osakaal võib jääda veerandi kuni ühe kolmandiku piiresse. Arvestuses on võetud värske puuvilja koefitsiendiga arvesse ka mahl ja mahla joogid. Eriti populaarsed on apelsini-, ananassi- ja virsikumahl. Virsik on ka jogurti meeliselisand.

Kokkuvõtlikult öeldes kujunevad Eestis välja täistööajaga puuviljandustalud ja osalise tööajaga majapidamised, kus suurem või väiksem osa tulust saadakse mujal töötamisest.

Marjakasvatustalud on eelistatud kiire tasaneenimise, olemasoleva ja ka perspektiivis ennustatava nõudluse tõttu. Metsamarjakasvatus on põhimõtteliselt samuti marjakasvatus, kuid välis- turul peaks selle toodangu konkurentsivõimelisus olema suurem.

Õunakasvatust välis- turu jaoks kavandada ei tasu. Üldse on ärilise õunakasvatuse tulukuse küsimus lahtine, eriti turgudest kaugemal. See nõuab väga häid korraldamisvõimeid, teadmisi ja oskusi ning pikaajalist investeerimist. Arvan, et

uued õunaaiad tuleks rajada madalakasvuliste puudega ja tihedate intensiivistandikena.

Osalise tööajaga talus võib kasvatada ükskõik millist puuvilja- ja marjakultuuri, sealhulgas ka astelpaju, ploomi- ja kirsipuid. Peab muidugi olema eriline oskus sobitada talutööd muud tulu andva tööga.

Täistööajaga talude omavaheline koopeerumine saab tulevikus küll vist möödapääsmatuks. Üksi ei suudeta kõike korraldada ja paljude kulude jaotamine mitmele talule tuleb odavam kui üksi tehes.

APSi ettekandekosolekul Sakus 2. oktoobril oli teemaks riigi põllumajanduspoliitika, mille nõrkuse või üldse puudumise üle on väideldud korduvalt ajakirjanduses ja teistes teabekanalites. Ettekandjateks olid Riigikogu liikmed Arvo Sirendi ja Ants Käärma, neile sekundeeris põllumajandusminister Ilmar Mändmets ning oma seisukoha ütles välja Riigikogu asejuhataja Arnold Rüütel. Nii esinduslikule koosseisule esitati palju küsimusi ja oli aktiivne diskussioon.

Arvo Sirendi tõestas, et oleme põllumajandustootmises jõudnud 1960ndate aastate alguse tasemele tagasi. Me ei suuda varustada enam oma elanikke ei liha, ei toiduviljaga. Väheneb oma- toodang, suureneb import. Kui on põllumajanduspoliitika, siis vaid langusele suunatud programm.

Looduses toimuvad pöördprotsessid tavaolu- korrale: muld vaesustub huumusest ja toitainetest, hapestub, soostub, rikastub saasteainetest ja umbrohuseemnetest. Masinad vananevad ja kapital liigub enesehävitusse teed. Inimesed lahkuvad maalt ja elanikkonna keskmine iga tõuseb. Nad on muudetud reformi ohvriteks: omamaise toidu osakaal väheneb, palgad langevad ja võlad suurenevad.

Tööstus käib samuti alla. Majanduse nn. edenemine toimub vaid teeninduse, panganduse, kaubanduse, side ja muu sarnase kaudu. Tootmine ei edene. Põllumajandus tuleb ohverdada üldarengule.

Maareform on takerdunud bürokraatia ja maamõõtmistööde taha. Maal vastandatakse maaviljelust maaomanikule. Väidetakse, et põllumajandus polevatki maal peamine ja otsitakse igasuguseid alternatiive, mis kunagi ei taga sellist sissetulekut, et maksude kaudu suudaks arendada kohalikku sotsiaal- ja infrastruktuuri. Kui mujal tagab regionaalpoliitika vahendite liikumise maale tagasi, siis meil vaid soodustatakse äravoolu. Eestis kehtib neolamarkism.

Ants Käärma arvamust mööda peab Riigikogu olema poliitika kujundaja ja täitevvõim selle elluvijja. Siin on aga suured raskused, eriti vajalike seaduste vastuvõtmisel. Et maaelu komisjonis on paljude fraktsioonide esindajad nagu Riigikoguski, ei ole võimalik menetluse anda opositsioonile või osale koalitsioonist ebasobivaid seaduseelnõusid. Näiteks põllumajandustootmise krediteerimise ja finantseerimise seadus. Aga 13 miljonit krooni kulub, et viia Eesti seadusandlus vastavusse Euroopa Liidu omaga. Opositsionääre huvitab hoopis mahepõllumajandus, mille osatähtsus arenenud põllumajandusega maades on mõni protsent, aga toodete hinnad väga kõrged.

Ilmar Mändmets väitis, et töötab 10 gruppi, kes koostavad maaelu väljakujundamise strateegiat. Itaalia suursaadiku kogemustel püütakse arenevates maades alustada uutest sfääridest, aga unustatakse need alad, mis olid traditsioonilised.

Maa peab saama tagasi omanikule, kuid ei tule mööda vaadata neist, kes on võimelised maad harima. Eestis on halb vaadata suuri ohakavälju ja rõõm näha samas kauneid haritud põlde. Paljudel juhtudel ootavad õigusjärglased vaid kõrget maahinda, et selle müügist teenida. Ammu on Maaliidu poolt tehtud ettepanek asendada maal tulumaks korraliku maamaksuga, mis progresseerub aastatega. Maamehed aktsepteerivad seda, aga raske on Riigikogus, kelle liikmetest on maalt pärit vähem kui 20 %. Maaomanikest elavad lähiajal veel linnas 70...75 %. Maamaks sunniks maad kasutama või andma teistele kasutada.

Maa-amet ei ole seni kiirendanud maa-reformi. On koostamisel projekt, mille järgi määratakse vallad, kus tahetakse maareform lõpule viia ja kus mitte. Rahalisi vahendeid on mõtet suunata vaid esimestele.

Puudutades teadustöö finantseerimist ütles minister, et teadlased peaksid selgeks tegema, mida on homseks vaja, ja vastavalt sellele teeb riik tellimused. Paraku praegu nii asjad ei lähe.

Arnold Rüütel nentis, et meie elu läheb ikka halvenemise suunas. Oli teada, et on hoopis paremaid teid, kuid poliitiline killustatus ei võimaldanud valida õiget. Eesti oli enne II maailmasõda ühistegevuse alal Euroopas teisel kohal. Tulime ringiga tagasi, kuid kahjuks tühja küna juurde.

Suhtumine maasse on igas riigis omalaadne, ka Eestis. Põllumajanduse vastu on oma tegudes vaenulikkust näidanud kõik viimased valitsused. Ühiskonnas pole võimalik tasakaalu saavutada sel viisil, mida näitavad Võhma või ääremaade taandareng. Aga omavalitsused eelistavad liberaalset turumajandust, mida kinnitati ka viimastel valimistel. Oma turgu tuleb kaitsta, sest ebaterve konkurents hävitab maaelu. Märnatavalt suurem

peaks olema teadlaste, eriti põllumajandusteadlaste osa nende küsimuste arutamisel ja seadusloomes.

Keerukas on olukord valitsuskoalitsioonis, kus siiski on küllalt palju ära tehtud. Hetkel on tõsiselt ülal küsimus, kas olla ühenduses või mitte.

Küsimuste-vastuste osa oli küllalt pikk ja siin koorus välja põllumajandusteadlaste mure tänase olukorra üle.

Meinhard Karelsonile on jäänud mulje, et põllumajandusministeeriumis ei ole selge, mis on programm. Eelmised ministrid ja nende nõunikud väitsid, et see on olemas, aga kuulsime, et alles töötatakse välja. Tänaestest ettekannetest oleks tahtnud rohkem kuulda tulevikunägemust olukorra analüüsi kõrval.

Hiljuti võeti vastu teaduskorralduse seaduse muutmise seadus, kuid meie ei ole selle sisust informeeritud (Mati Sepp). I. Mändmetsa väitel nende seisukohti ei arvestatud. Lepiti kokku, et A. Käärma vahendusel APS saab need materjalid enne Riigikogus arutamist.

Paljud küsimused käsitlesid maareformi kulgemist ja maaelu krediteerimise fondist toetuse andmise keeldumise põhjusi (Vilmar Kraak, Uno Tinitis). Ministri arvates on info saamine raskendatud, eriti pankadelt. 1994. aasta IV kvartali ja 1995. aasta jooksul toetati ligikaudu 5000 projekti. Maareformi kulu määrab suurel määral vald ja üks edukamaid on just Tähtvere vald (maanõunik V. Kraak). Seepärast on vaja oma kogemusi rohkem propageerida. A. Käärma arvates muutub omandi- ja maareformi ideoloogia alles järgmise revolutsiooni ajal. On näha, et maaomanikud jäävad linna. A. Sirendi arvates on võimalik ideoloogiat muuta kiiresti, seda tuleb vaid tahta. Meil on protsess väga aeglane. Näiteks Tšehhis külmutati maareform 10 aastaks ja maa jäi kasutaja käsutusse.

Sageli on maa mõõtmine 4...5 korda kallim kui maa ise (U. Tinitis). Sellised hinnad on tingitud maamõõdu erafirmade monopolist; kui saab kinnituse olemasoleva kaardi alusel kinnistusraamatusse kandmine, siis maksumus väheneb 3...5 korda. Kaartidele aga esitatakse nõuded, mis annab vähe lootust olulisele odavnemisele (A. Käärma).

APSi liikmeid häiris, et Riigikogu osutab vähe tähelepanu põllumajandusteadusele (H. Lõiveke). Ants Käärma selgitusel on põllumajandusteadust arutatud maaelu komisjonis ja üks kord Riigikogus, kus põllumajandusteadlasi esindas Hans Küüts.

APSi ettekandekoosolek lõppes rahulikult, kuid avaldati muret, et seni pole täpselt määratletud põllumajandusministeeriumi ja põllumajan-

dustootjate esinduse funktsioonid. Viimaste esinduseks võib kujuneda põllumajandus-kaubandus-koda. Mõistmatu on, kuidas saab valitsus jätta täitmata seadusi, mida Riigikogu on vastu võtnud (turukorralduse seadus) või täita Euroopa Liidu nõudeid valikuliselt. Nõrk on põllumajandusteadust koordineeriv organisatsioon. Oli loota, et Eesti Põllumajandusülikool kujuneb põllumajandusteadust koordineerivaks institutsiooniks, kuid

tegelikult on uurimisinstituudid organisatsiooniliselt märgatavalt eemaldunud EPMÜ-st. Ilmselt on vaja uuesti üles võtta Eesti Põllumajandusteaduste Akadeemia asutamine, kus oleksid esindatud kõik teadussuunad. Eesti Teaduste Akadeemia muutub teaduskorralduse seaduse muutmise seaduseelnõu alusel personaalakadeemiaks.

O. Saveli

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

Akadeemiline Põllumajanduse Selts
Kreutzwaldi 1
Tartu EE2400

25. juuni 1996 nr. 4-5.1/E-1441

Lugupeetavad põllumajandusteadlased

Vabariigi Presidendi ülesandel tänan Teid 9. mai k.a. pöördumise eest, milles väljendasite muret maaelu tuleviku pärast.

Ehkki Teie pöördumises tõstatatud küsimused on põhiseadusega usaldatud demokraatlikult valitud parlamendi ja tema poolt ametisse pandud valitsuse otsustada, on president maakondlikel ringsõitudel toimunud kohtumiste, ajakirjanduse ja talunike kirjade põhjal teadlik raskustest, millega maal elavad inimesed kokku puutuvad. Maaelu probleemid olid arutlusel ka Presidendi Akadeemilisel Nõukogul, millest võtsid osa mitmed juhtivad teadlased.

Presidenti teeb murelikuks asjaolu, et maaelu ja põllumajanduse tuleviku käsitlemisel on siiani jäädud peamiselt loosungite tasemele, vähem on olnud asjalikku arutelu ja selleks vajalikke kaineid arvestusi. Nende puudumine on pidurdanud ka valitsuskoalitsiooni läbirääkimisi Eesti majanduspoliitika tuleviku üle. Sõjaseelses Eesti Vabariigi riigipraktikas esitati seaduseelnõud parlamendile koos kalkulatsioonidega seaduse rakendamise maksumuse ja tagajärgede kohta.

President nõustub täielikult Teie pöördumises esitatud seisukohtadega, et Eesti peab arendama tootmist, millel on tänapäevases majandusruumis läbilöömiseks head eeldused ja mida toetavad pikaajalised kogemused.

Teie pöördumises tõstatatud küsimused on paraku osalt retoorilised. Neist nähtub, et Akadeemilisel Põllumajanduse Seltsil on vastused küsimustele, milliseid samme tuleks Eestil oma põllumajanduspoliitikas rakendada, millistel põllumajandusharudel on tänapäevases majandusreaalsuses eeldusi läbi lüüa, teada. Seepärast kutsub president Teid üles aktiivsemalt jagama oma kaalutlusi parlamendi- ja valitsusliikmetega, sest keegi teine seda Teiega samaväärsel tasemel argumenteeritult teha ei saa. Teie pöördumises tõstatatud küsimused on seega pigem poliitikute küsimused Eesti teadlastele, kui vastupidi. Vajadusest kasutada senisest enam Põllumajandusülikooli teadlasi Eesti maaelu- ja regionaalpoliitika väljatöötamisele juhtis president tähelepanu ka oma hiljutisel ringsõidul Tartumaale.

Meil kõigil on vaid üks Eesti riik, millele tänase näo ja tuleviku määramisel on võrdselt tegevad ja vastutavad kõik Eesti kodanikud, sest poliitikud ei saa tegutseda ilma kodanike demokraatliku toetuse ja ka demokraatiku surveta. Olen veendunud, et põllumajandusmaaelu küsimuste asjalikuks arutamiseks on parlamendis ja valitsuses tänaseks kujunenud soodne õhkkond.

Riigipea usub eesti talupoja suutlikkusse ja on veendunud, et Eesti põllumajandus jääb püsima, ent ta jääb püsima üksnes uuenenuna ja tingimusel, et maareform viiakse ometi ükskord lõpuni.

Akadeemilisele Põllumajanduse Seltsile edu soovides,

Jaanus Pikani
direktor

TÕNIS KINDI (1896...1991) MÄLESTUSPÄEV

Lugupidamise avaldamiseks väljapaistva põllumehe ja riigimehe Tõnis Kindi elu ja tegevuse vastu kogunes 13. septembril Suure-Jaani vallamaja juurde saja inimese ümber, et külastada Paasiojal T. Kindi sünnikohta ja kodutalu, mis asub Suure-Jaanist umbes 5 km kaugusel. Paasiojal sündis 17. augustil 1896. aastal ja elas 1944. aastani Eesti üks nimekamaid agronoomide ja poliitikuid, hilisem Eesti eksiiavalitsuse peaminister presidendi ülesannetes Tõnis Kint.

Paasiojat tutvustas külalistele Tõnis Kindi Rootsist elav vanem poeg Oole Kint. Erilise tähelepanu osaliseks sai 30 ha suurune kultuurheinamaa, mille T. Kint rajas kolmekümnendatel aastatel ülesharitud soouudismaale. Praegu kasutab seda heinamaad Lahmuse osühing. Muidugi mõista on viimase viiekümne aasta jooksul selle heinamaa kamarat mitmel korral uuendatud ja kuivendussüsteemi remonditud. Selle heinamaa vaatlus äratas mõtteid Eesti maaviljeluse minevikust ja olevikust. Eks ole ju kõik meie haritav maa metsade ja soode alt vakamaade kaupa üles haritud. Ja millise vaevaga! Nüüd aga loeme lehest, et Eestis on üle 250 000 ha põllumaad maha jäetud. See on meie suurim lugupidamatusavaldis oma esivanemate töö vastu. Tõnis Kint nimetas ühes oma kirjatöös mahajäetud põlde "pätistunud" maastikuks.

Suure-Jaani segakoori *Ilmatar* (juh. Riina Mankin) laulude vahel eemaldasid Viljandi maavanem H.-V. Seeder, Suure-Jaani vallavanem A. Olesk ja EPMÜ emeriitprofessor J. Kuum liniku T. Kindi mälestustahvlilt Paasioja elamu seinal.

Mälestuspäev jätkus Olustvere lossis Tõnis Kindi elule ja tegevusele pühendatud näituse vaatamisega, sellele järgnes konverents. Emeriitprofessor Jaan Lepajõe kõneles Tõnis Kindi elust ja tegevusest Eestis kuni 1944. aastani. Seejärel

käsitles põllumajanduskandidaat Meinhard Karelson Eesti Vabariigi Põllutöökoda põllumajanduse arendamisel ja Tõnis Kindi osa selle asedirektorina ja direktorina. Emeriitprofessor Karl Annuk esitas enda ja emeriitprofessor Ülo Olli ühise ettekande, mis käsitles Tõnis Kindi poliitilist tegevust paguluses. Kõik ettekanded on ära toodud ajakirja käesolevas numbris (lk. 330...341). Konverentsile järgnes kontserteine, mida kaunistasid segakoori *Lehola* laulud (juh. Aita Tampere) ja Sürgavere kooli noormeeste deklamatsioonid. Mälestuspäeva puhuks on välja antud T. Kindi elu ja tegevust käsitlev voldik (koostaja J. Lepajõe). Tõnis Kindi 100. sünniaastapäeva tähistamist korraldasid ühiselt Akadeemiline Põllumajanduse Selts, Eesti Põllumajandusmuuseum, Viljandi maavalitsus, Suure-Jaani vallavalitsus ja Olustvere Kõrgem Põllumajanduskool.

J. Lepajõe

PÕLLUMAJANDUS- JA MAJANDUSTEADUSTE DOKTORINÕUKOGU VIIMASEST TÖÖPERIOODIST

EPA Rektori käskkirjaga nr. 16 14.01.1991 moodustati viieks aastaks põllumajandus- ja majandusteaduste doktorinõukogu. Nõukogu kaksikümne istungit olid pühendatud väitekirjade kaitsmisele. Kahekümnest väitekirja kaitsjast omistati seitsmele (M. Järvan, A. Karus, O. Kärt, A. Lember, M. Mishkiniene, L. Nigul, E. Veske) põllumajandusdoktori teaduskraad ja kolmeteistkümnele (M. Ameerikas, A. Hellenurme, H. Jänes, A. Kaasik, H. Kavak, M. Koppel, R. Lillak, R. Mee, H. Nurmsalu, A. Pae, M. Piirsalu, M. Raudseping, H. Viinalass) filosoofiadoktori teaduskraad. Üks teadusdoktoritest (M. Mishkiniene) oli Leedu Vabariigi koda-

nik. Väitekirjadest valdavaks olid loomakasvatuse erialade tööd, vähem agronoomia alalt. Kahjuks on meie põllumajanduse areng olnud siiani selline, et selle baasil ei kaitsud mitte ühtegi väitekirja majandusteaduse valdkonnast.

Allpool lühiülevaade viimase tööperioodi väitekirjade kaitsjatest.

Heljo Jänes (sünd. 1946) lõpetas Tartu Riikliku Ülikooli bioloogia-geograafiateaduskonna 1974. aastal bioloogina. Ülikooli lõpetamise järel asus tööle biokeemikuna Eesti Maa- ja metsanduse Teadusliku Uurimise Instituudi

puuviljanduse osakonda Pollis.

Aastatel 1980...1983 oli ta puuviljanduse osakonna aspirant. Väitekirja *Eesti uute ploomisortide talvekindlus* kaitses 12. jaanuaril 1996 EPMÜ juures põllumajandus- ja majandusteaduste doktorinõukogus ja talle omistati filosoofiadoktori teaduskraad taimekasvatuse erialal. Töö eesmärgiks oli uurida Eestis aretatud uute ploomisortide külmakindlust, kasutades võrdluseks Eestis kõige laiemalt kasvatatud sorte. Kontrollsordiks oli 'Liivi kollane munaploom'. Väitekirja teemal on H. Jänesel avaldatud kahte artiklit. Väitekirja teaduslikuks juhendajaks oli põllumajandusdoktor K. Kask. Ametlike oponentidena esinesid väitekirja kaitsmisel põllumajandusdoktor professor J. Lepajõe, bioloogia-doktor O. Priilinn ja põllumajandusdoktor V. Matvejev. Käesoleval ajal töötab Heljo Jänes EPMÜ Aianduse Instituudi vanemteadurina luuviljaliste kultuuride sordiuurimise alal.

Aleksander Lember (sünd. 1955) lõpetas Eesti Põllumajanduse Akadeemia zooloogiateaduskonna 1978. aastal. Töötas aastatel 1979...1982 Rakvere rajooni Vao sovhoosi veiste suur-farmi zootehnikuna ja peazootehnikuna, 1983...1985 oli

Tartu rajooni Sootaga sovhoosi seakasvatuse

zootehnikuks. Aastail 1985...1988 õppis A. Lember statsionaarses aspirantuuris EPA põllumajandusloomade söötmise kateedri juures. Tema teaduslikuks juhendajaks oli prof. Ü. Oll. 1989. aastal kaitses A. Lember kandidaadiväitekirja teemal *Sööda kokkuhoid emiste reproduktsioonitsükli jooksul*. Aspirantuuri lõpetamise järel töötas A. Lember EPA põllumajandusloomade söötmise kateedris assistendina ja vanemõpetajana. Oma järgnevates katsetes uuris A. Lember emiste jõudlusnäitajate sõltuvust ratsiooni metaboliseeruva energia ja proteiinisaldusest. Käesoleva aasta 3. mail Eesti Põllumajandusülikooli põllumajandus- ja majandusteaduste doktorinõukogus tuli kaitsmisele A. Lemberi põllumajandusdoktori väitekirja *Emiste jõudlusnäitajate sõltuvus ratsiooni metaboliseeruva energia ja proteiini kogusest*. Väitekirja koostamiseks läbiviidud uurimustega selgitati metaboliseeruva energia ja proteiinitarbe orienteerivad piirid emistele tiinus- ja imetamis-perioodil. Doktoritöö materjalid on avaldatud seni kümnes teaduspublikatsioonis. Doktoritöö teaduslikuks konsultandiks oli prof. Ü. Oll. Ametlike oponentidena esinesid väitekirja avalikul kaitsmisel bioloogiadoktor professor E.-A. Valdmann, põllumajandusdoktor professor E. Rätsep ja põllumajandusdoktor L. Nigul. Väitekirja eduka kaitsmise tulemusena omistas nõukogu A. Lemberile üksmeelselt põllumajandusdoktori teaduskraadi põllumajandusloomade söötmise erialal. Uus teadusdoktor töötab 1992. aastast EPMÜ väikelooma- ja linnukasvatuse osakonnas dotsendina seakasvatuse alal.

Matti Piirsalu (sünd. 1947) lõpetas Eesti Põllumajanduse Akadeemia zootehnika-teaduskonna 1971. aastal. Töötas 1971...1981 Roela sovhoosi Rakvere haudejaama juhatajana ning alates 1974. a. ka Roela sovhoosi linnukasvatuse

peazootehnikuna. Aastatel 1981...1984 oli Sindi sovhoosi peazootehnik. Alates 1985. aastast töötab Eesti Vabariigi Põllumajandusministeriumis, käesoleval ajal maamajanduse osakonna peaspetsialistina. M. Piirsalu oli 1972...1978. a. mittekoosseisuline teadur EPA eriloomakasvatuse kateedri juures, kus ta prof. H. Tiku juhendamisel koostas kandidaadiväitekirja *Munade töötlemise erinevate meetodite*

ja kanade ratsioonide pantoteenhappetaseme mõjust hautamistulemustele ja tibude kvaliteedile (1978). 26. juunil 1996. aastal kaitses M. Piirsalu väitekirja *Linnukasvatuse areng Eestis* ja talle omistati filosoofiadoktori teaduskraad põllumajanduse ajaloo erialal. Uurimistöö käsitleb Eesti linnukasvatuse ajalugu ja arengut algelisest taluperede kanakasvatusest kuni tänapäeva tööstusliku linnukasvatuseeni. Doktoriväitekirja vormistamisel oli teaduslikuks konsultandiks prof. H. Tikk. Ametlike oponentidena esinesid väitekirja kaitsmisel bioloogiadoktor professor E.-A. Valdmann, põllumajandusdoktor professor J. Kuum ja põllumajandusdoktor V. Laanmäe.

Olav Kärt

(sünd. 1948) lõpetas Eesti Põllumajanduse Akadeemia zooloogia- ja loomakasvatuse osakonnas 1972. aastal. Töötas 1972...1976. a. Adavere näidissuvhoosi vanemzootehnikuna ja Hellenurme kolhoosi peazootehnikuna. Aastatel

1976...1980 töötas ta EPA põllumajandusloomade söötmise kateedri juures asuva Vabariikliku Jõusööda Kesklaboratooriumi juhataja asetäitjana. 1980...1983. a. oli ta sama kateedri juures aspirantuuris prof. Ü. Olli juhendamisel. O. Kärt kaitses 1984. a. kandidaadiväitekirja teemal *Võimalusi mäletsejaliste loomade proteiini paremaks kasutamiseks*. Aastatel 1983...1991 töötas O. Kärt ENSV Ministrite Nõukogu Asjadevalitsuse referendina ja ENSV Põllumajandusministeeriumis osakonnajuhatajana. Alates 1992. aastast töötab ta EPMÜ põllumajandusloomade söötmise ja toitumiskasvatuse osakonna professorina ning 1994. a. ka loomakasvatuse instituudi direktorina. O. Kärt on valitud Rootsi Kuningliku Metsa- ja Põllumajanduse Akadeemia välisliikmeks.

23. augustil 1996 tuli EPMÜ juures asuv põllumajandus- ja majandusteaduste doktorinõukogus kaitsmisele O. Kärdi põllumajandusdoktori väitekirja *Uurimused veiste söödarsiooni energiasisalduse suurendamise võimaluste kohta*. Uurimistööga selgitati erinevate rasvaliikide (veiserasv, rapsiõli, Ca-seep, rapsiseemnejahu) ning mittestruktuursete süsivesikute (tärglis, suhkur) mõju vatsafermentatsioonile, söötade toitainete lõhustuvusele vatsas ning vere biokeemilistele näitajatele ja rasva kasutamise mõju lehmade piimajõudlusele ning piimarasva rasvhappelisele koostisele laktatsiooni algul.

Väitekirja eduka kaitsmise tulemusena omistas nõukogu O. Kärdile üksmeelselt põllumajandusdoktori teaduskraadi põllumajandusloomade söötmise erialal.

K. Annuk

põllumajandus- ja majandusteaduste doktorinõukogu sekretär